

BUDDHISMEN

En översikt över buddhismens grundtankar

utarbetad av Christer Hedin

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm

Version 3 - 1983

Gurun

Anvisningar

Denna lexivisuella översikt över buddhismen är avsedd som en grundkurs. Den skall kunna kompletteras med den buddhistiska katekes, som är utgiven av Lärarhögskolan i Stockholm. Till denna finns också arbetsuppgifter, sakregister och innehållsöversikt utgivna. Tillsammans med denna lexivisuella grundkurs utgör de ett studiematerial som möjliggör urkundsstudier och individualisering under studiet av buddhismen.

En modell för detta är att alla arbetar med grundkursen och sedan väljer fördjupningskurser ur katekesen. Arbetsuppgifterna till denna är svårighetsgraderade så att man där kan erbjuda fördjupningskurser dels av olika inriktning och dels av olika svårighetsgrad. Det möjliggör både intresse-individualisering och svårighetsindividualisering. Fördjupningskursernas omfång kan bestämmas antingen med hjälp av uppgifterna eller med hjälp av paragraferna i katekesen. Det är möjligt - och kanske lämpligt - att låta eleverna lösa arbetsuppgifterna i grupp - i den mån de kan bilda grupper med samma inriktning.

Innehållet i denna översikt täcker delvis innehållet i katekesen. Avsikten med detta är att genom en lexivisuell framställning underlätta inhämtandet av grundkursen. - Översikten ger en relativt grundlig framställning av theravadabuddhismen. Denna innehåller många uppgifter som också gäller övriga former av buddhismen. I framställningarna om de övriga riktningarna anges på vilka punkter de skiljer sig från theravada och vilka särdrag de har för övrigt. De drag som överensstämmer med theravada upptages inte alls i dessa avsnitt.

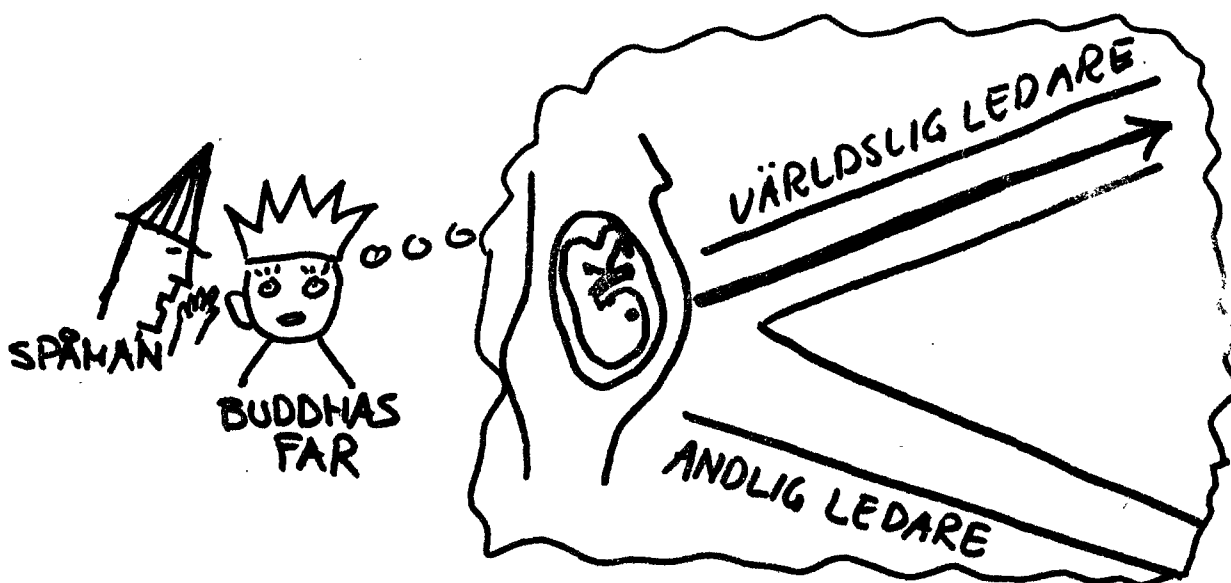
Innehåll

Buddhas liv	2	De tio buden	14
Buddhism och hinduism	3	Samfund och kult	15
Buddhismen i Indien	6	Mahayana	16
Buddhismens utbredning	7	Vajrayana	17
Olika former av buddhism	8	Lamaism	18
Theravada:		Zen-buddhism	19
Allt liv är lidande	9	Det rena landets skola	20
Återfödelsen	10	Enhet och expansion	21
Själ och själavandring	11		
Frälsning	12		
Tro och texter	13		

BUDDHAS LIV

En stiftad religion

Buddhismen är en stiftad religion, vars grundare är en historisk gestalt. Siddharta Gautama, som senare fick hedersnamnet Buddha (den upplyste eller uppväckte) växte upp i Kapilavastu, en furstestat i norra Indien, på 500-talet före Kristus. Vi har en rad berättelser om hans liv bevarade. Det är i regel omöjligt att avgöra vad som är legend och vad som är historiska fakta. Dessa berättelser säger oss alltså inte i första hand något om Buddhas liv utan om hur hans lärjungar och beännare har uppfattat hans liv. Den viktiga frågan är inte om händelserna har inträffat. Det intressanta är varför berättelser har bevarats. Vad är det i den skildrade händelsen som har tillmätts så stor betydelse att skildringen kunnat leva vidare?

Andlig eller världslig ledare?

Siddharta skall ha växt upp som son till fursten i Kapilavastu. Före sonens födelse fick fadern höra en spådom som skrämde honom: Om din son stannar kvar i världen blir han en stor furste men om han lämnar världen blir han en stor andlig ledare.

Fadern såg helst det förre och ville därför skona sin son från tankar på det onda och svåra i tillvaron. Men det misslyckades. Det berättas att Siddharta en dag fick se en åldring, en sjuk och en död. Hela hans tro på tillvaron störtade samman. Livet var inte den idyll han tänkt sig. All lycka hotades av olycka och förgängelse. Siddharta fick allt svårare att glädja sig åt det överflöd av njutningar som omgav honom. Fadern vilja på detta sätt binda honom vid ett liv i världen. Siddharta levde övedådigt, var gift och hade en son men också ett harem. Alla mångdubbla ansträngningar att förnöja honom när han började grubbla på livsförgänglighet. Fadern hade sört för att hans son skulle ha allt av det goda i världen. Ändå räckte det inte för att hålla honom kvar.....

Askesens väg

Siddharta Gautama känner en gnagande oro. Han har blivit medveten om förgängelsen och meningslösheten i tillvaron. Han söker något djupare, verkligare, sannare att leva för. Han kommer till två filosofer som är påverkade av Sankhya-filosofins dualism. Frälsningen består enligt dem i andens seger över det kroppsliga. Människan måste hålla nere sina materiella behov genom askes. Siddharta plågar sin kropp så att det väcker omgivningens beundran, men den upplevelse han väntar på infinner sig inte. Besviknen överger han också denna frälsningsväg.

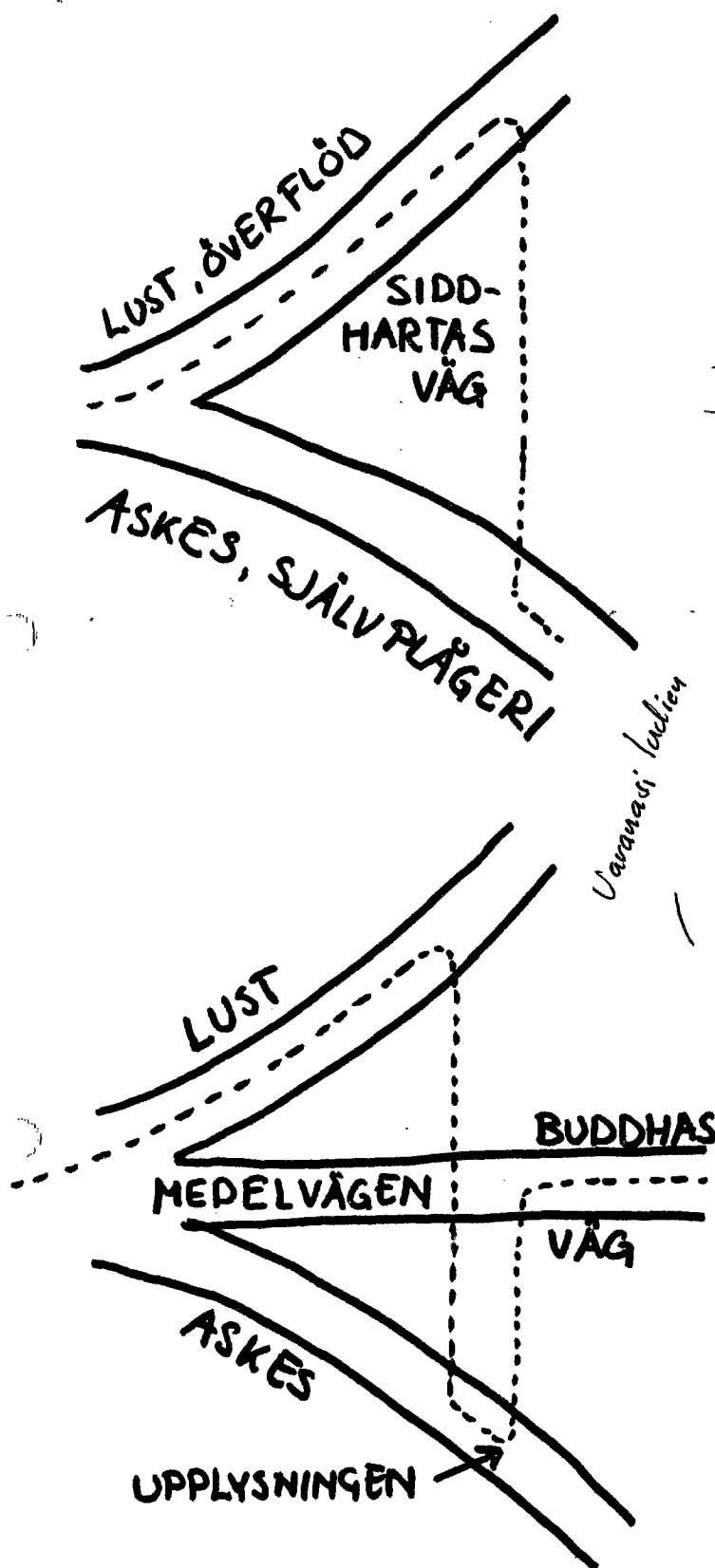
Den gyllene medelvägen

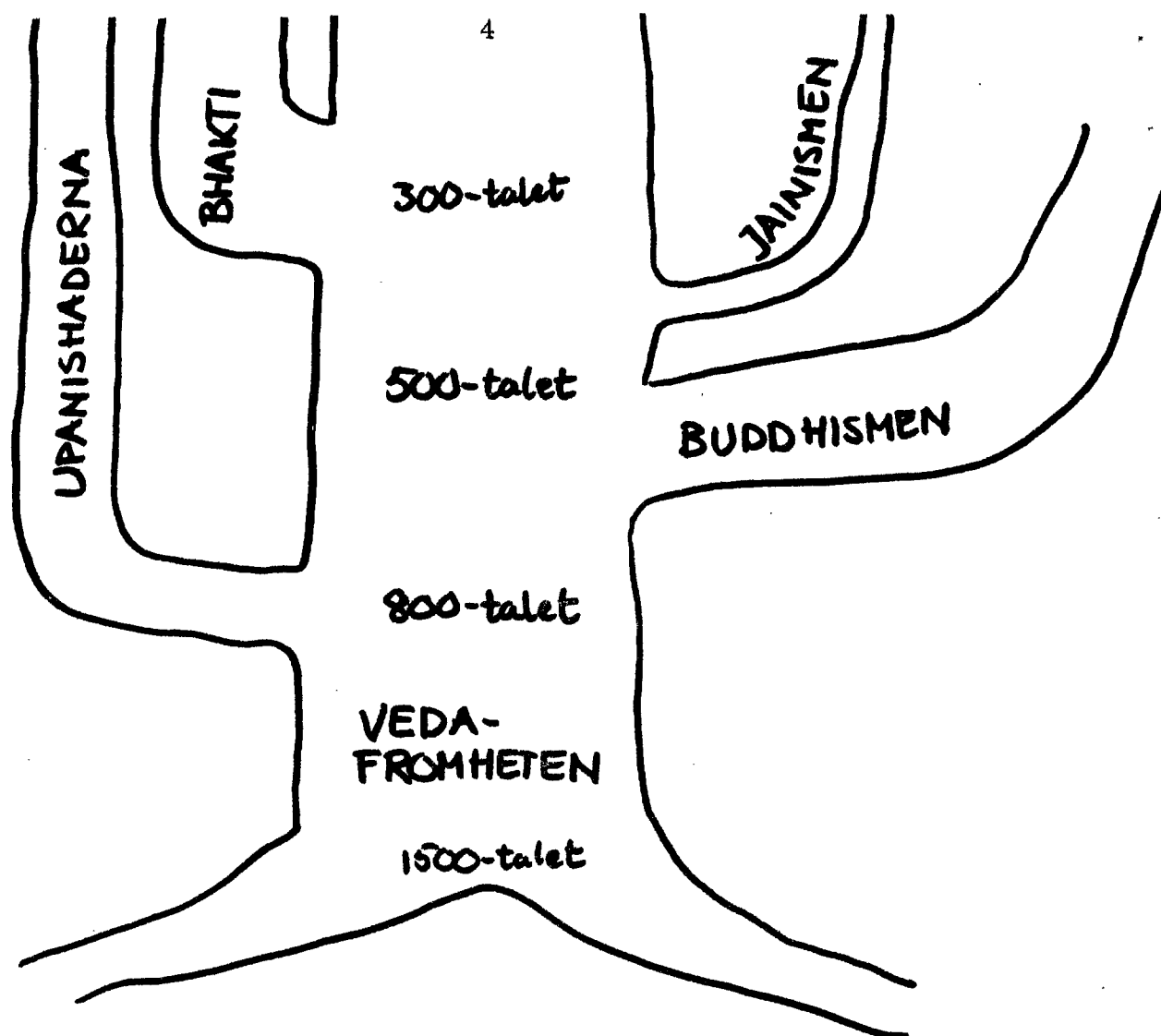
Ensam och otillfredsställd med de frälsningsvägar som bjuds vandrar Siddharta omkring i Indien. Så en dag när han sitter under ett pipalträd får han plötsligt klart för sig hur allt hänger samman: Det är livstörsten som är upphov till allt lidande. Om man kan döda sin livstörst blir man kvitt återfödelsen och det lidande som följer med ett nytt liv.

Nu blir Siddharta Gautama en upplyst eller uppväckt. På pali - buddhismens heliga språk - heter det buddha. Siddharta kallas också Tathagata som betyder "bevandrad", alltså en som är hemma i de heliga sanningarna och texterna.

Buddha hade kommit på förklaringen till att de två första vägarna, lusten och askesens väg, inte gav honom någon frid.

På dessa vägar kunde man inte döda livstörsten. Hade man mycket gott här i världen så fick man begär efter att få behålla det. Hade man litet, så fick man begär efter att äga det goda som man saknade. Man måste undvika dessa ytterligheter och leva efter den gyllene medelvägen som innebär att man inte har för mycket och inte för litet. Man har precis vad man behöver och inte mer.

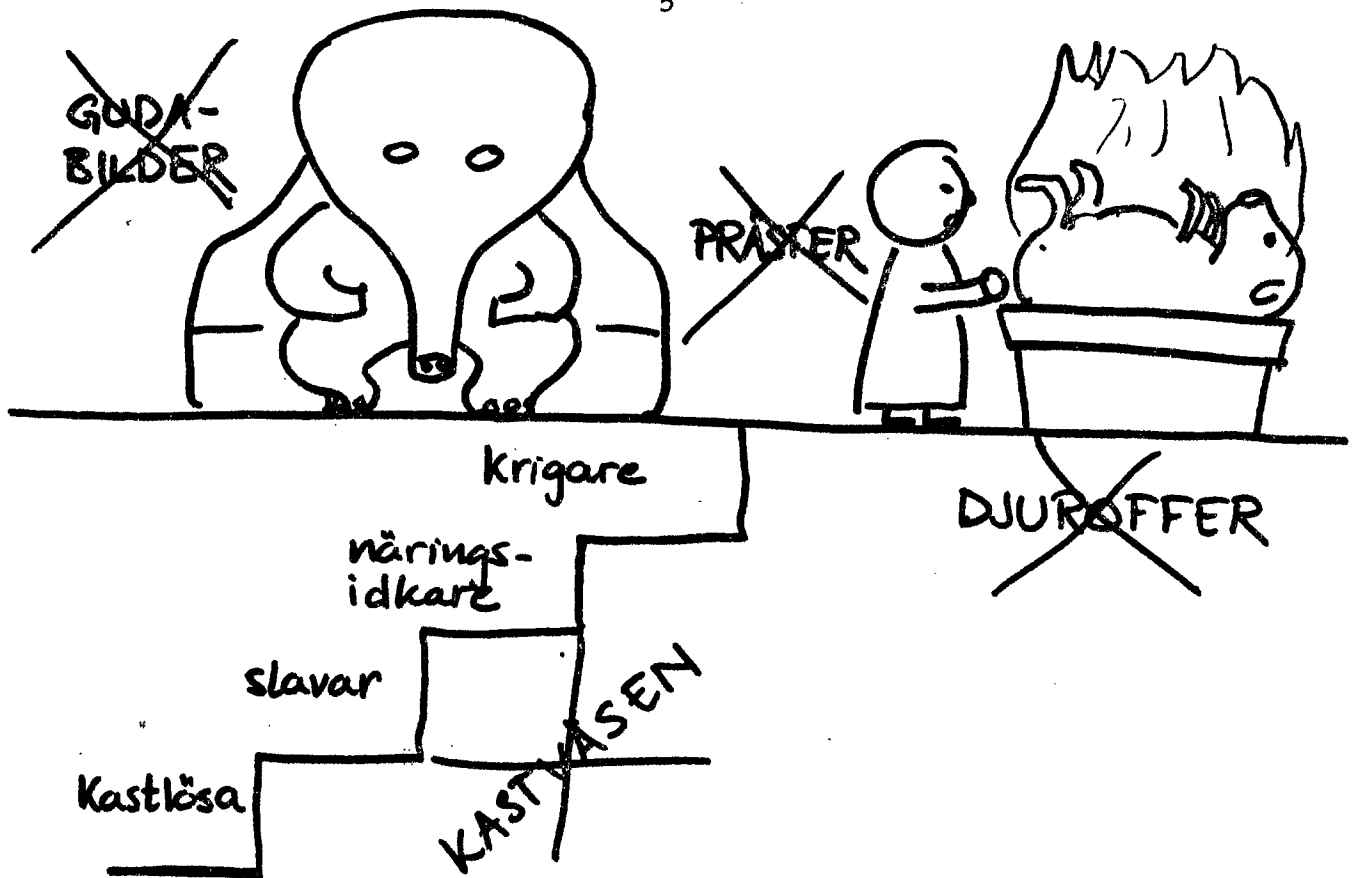

BUDDHISM OCH HINDUISM

Under den tid, då Buddha levde i Indien, dominerades landet av den gamla Veda-fromheten, som uppstått genom sammansmältningen av indoeuropeisk religion och gammal indisk fruktbarhetskult. Upanishadernas spekulationer hade växt fram under århundradena före Buddhas födelse. Buddha utgår från hinduismens föreställningar men fogar samman dem efter ett nytt mönster. På 500-talet f Kr uppstår också jainismen. Några århundraden senare framträder bhakti-fromheten med dess speciella frälsningsväg.

Det märkliga är att två av dessa nyskapelser stannar kvar inom hinduismen under det att de andra två lämnar den och bildar självständiga religioner. Från början har de ju alla uppstått som riktningar inom hinduismen. Såväl jainismen som buddhismen skilde sig från de övriga fromhetstyperna genom sin ateistiska inställning: de förnekade båda, fast på olika grunder att det kunde existera några gudar. Detta är sannolikt den viktigaste anledningen till brytningen med hinduismen, som ju annars är så tolerant att den kan suga upp allehanda riktningar och räkna dem som former av samma religion.

Buddha byggde alltså på hinduismens grundläggande föreställningar om karma, nirvana och samsara. Alla dessa begrepp fick i buddhismen en annan innebörd än i hinduismen. Detta var emellertid inte grunden till den kritik som Buddha riktade mot hinduismen. I den var det i stället vissa yttre bruk som fördömdes.

Buddhas kritik av hinduismen

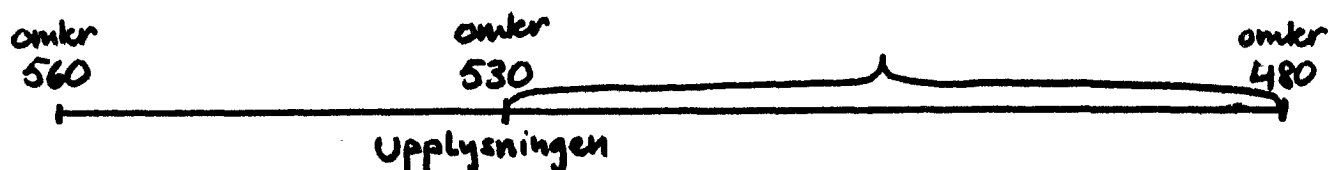
Buddhas lära kommer på flera punkter i konflikt med grundtankar i hinduismen. I yttre avseende framträder detta i kritik på följande punkter:

1. Buddha avvisar kastväsendet. Alla människor är lika mycket värda och bör ha samma värde också i samhället.
2. Buddha avskaffar "prästämbetet". Brahminerna hade fått ett betydelsefullt inflytande i hinduismen eftersom de ensam behärskade offer-ritualerna. Dessa riter förlorade i buddhismen sin betydelse och därmed upphörde behovet av religiösa experter. Buddha menade också att det fanns en "elit" i det religiösa livet men ingen föddes till en sådan position.
3. Buddha förkastar all bilddyrkan. Eftersom buddhismen är ateistisk - och alltså förnekar att det existerar några gudar - kan man inte tänka sig att tillbe eller offra vid sådana. Buddha-bilderna blir ju sedan talrika i buddhismen men de har en annan uppgift: De uttrycker mänskliga stämningar och känslor. När man mediterar inför dem kan man få hjälp att själv nå fram till denna stämning.
4. Buddha vänder sig också mot "blodiga offer" alltså djuroffer. Alla offer blev ju omotiverade i en religion utan gudar, men senare återkom offren till buddhismen. Det är då endast offer från växtriket - blommor, frukt mm - samt rökelse.

BUDDHISMEN I INDIEN

Barndom och
ungdomSökandets
tid

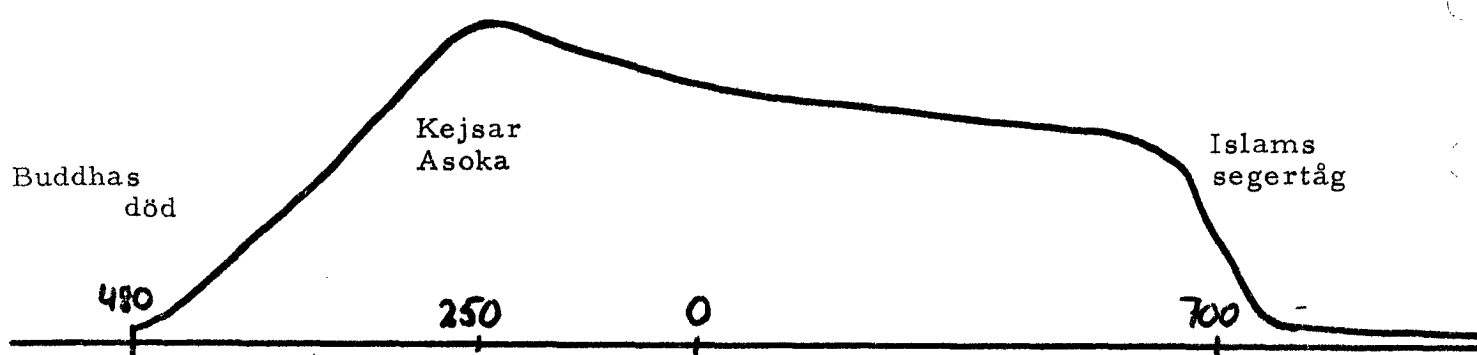
Livet som "buddha", upplyst

Några säkra uppgifter om Buddhas livstid har vi inte. Sannolikt var han född omkring år 560 f Kr och levde sedan till ungefär 80 års ålder. Efter hans upplysning ville en frestare förmå honom att genast uppgå i nirvana, så att inte läran skulle spridas vidare. Men Buddha motstod frestelsen och levde sedan 50 år, under vilka han samlade och sände ut lärjungar för att ge andra del av upplysningen. När han dog sörjde lärjungarna men Buddha hade före sin död tröstat dem: Vad gör det att jag går bort när läran - det enda viktiga - finns kvar.

Buddhismen i Indien

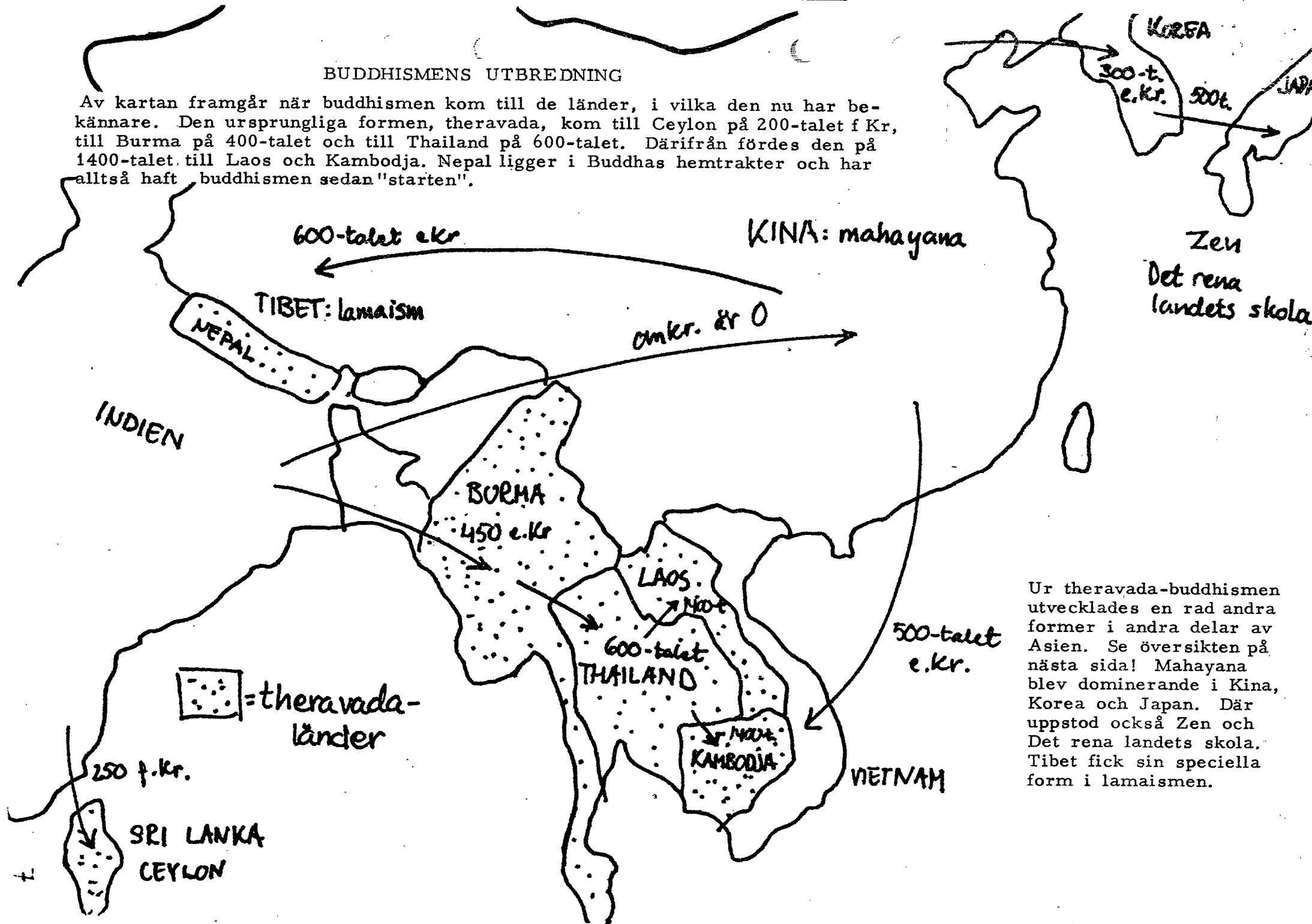
Under 400- och 300-talen före Kristus har buddhismen troligen sakta expanderat i Indien. Betydligt snabbare gick det under 200-talet, då kejsar Asoka gav den nya religionen sitt kraftfulla stöd. Hur stark dess ställning var är emellertid svårt att avgöra. Hinduismen har säkerligen levt vidare vid sidan av buddhismen. Vid 700-talets början intogs stora delar av Indien av araberna som gjorde islam till den enda tillåtna religionen i landet för lång tid. Så småningom försvagades deras välde och de indiska religionerna kunde

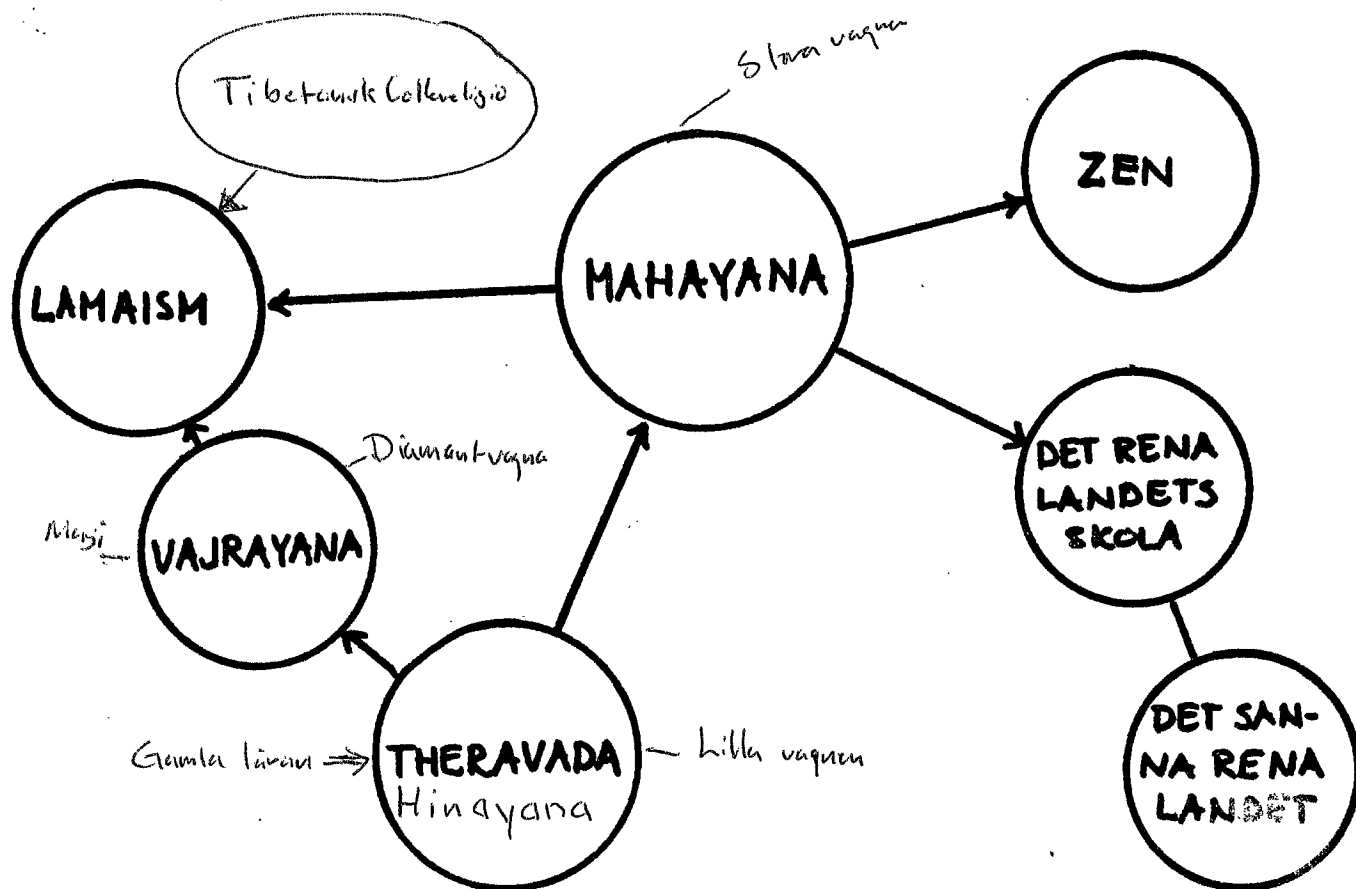
åter utövas fritt. Men då var det hinduismen som hämtade sig snabbast och buddhismen har först i vår tid vunnit nya anhängare i sitt gamla hemland. Kejsar Asokas välde var omfattande: det sträckte sig långt upp åt nordväst fram till det nuvarande Afghanistan. I dessa områden fanns en livaktig buddhism fram till islams segertåg. Kejsar Asoka sände också missionärer till Ceylon, som sedan förblivit ett buddhistiskt land.

BUDDHISMENS UTBREDNING

Av kartan framgår när buddhismen kom till de länder, i vilka den nu har be-
kännare. Den ursprungliga formen, theravada, kom till Ceylon på 200-talet f Kr,
till Burma på 400-talet och till Thailand på 600-talet. Därifrån fördes den på
1400-talet till Laos och Kambodja. Nepal ligger i Buddhas hemtrakter och har
alltså haft buddhismen sedan "starten".

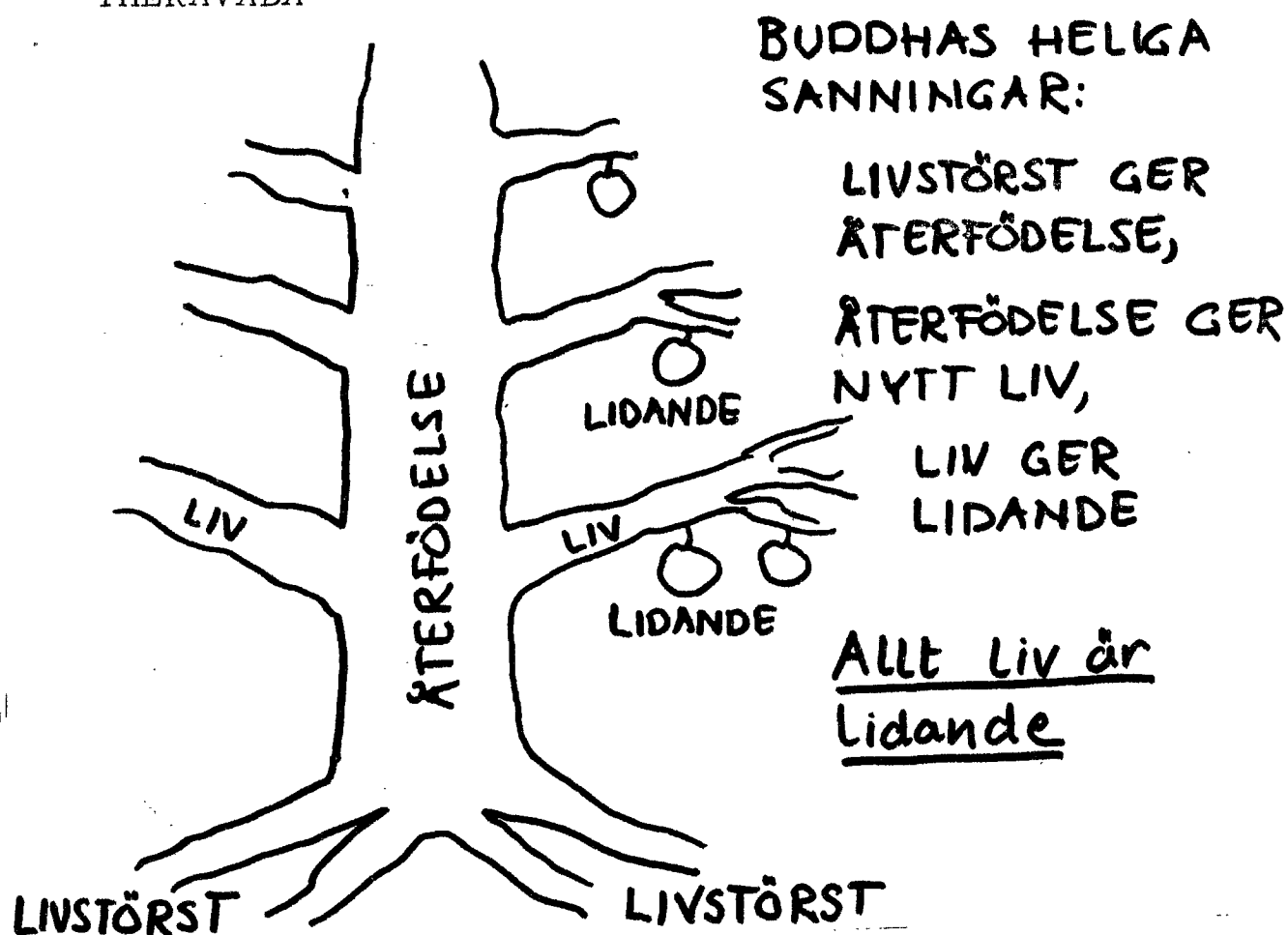

OLIKA FORMER AV BUDDHISM

Den gamla läran och den stora vagnen

Redan tidigt utkristalliserades två huvudgrenar av buddhismen. De var varandra helt olika i vissa frågor men ansåg sig trots det båda representera den rätta tolkningen av Buddhas lära. Närmast ursprunget står dock med all sannolikhet det som kallas theravada eller den gamla läran. Motpolen till denna tolkning av buddhismen kallar sig själv mahayana eller den stora vagnen. Mahayanas bekännare kallar den gamla läran för hinayana eller den lilla vagnen. Med det vill man ha sagt att hinayana erbjuder frälsning för ett fåtal under det att mahayana vill frälsa alla. Theravadas bekännare använder dock inte själva beteckningen en hinayana.

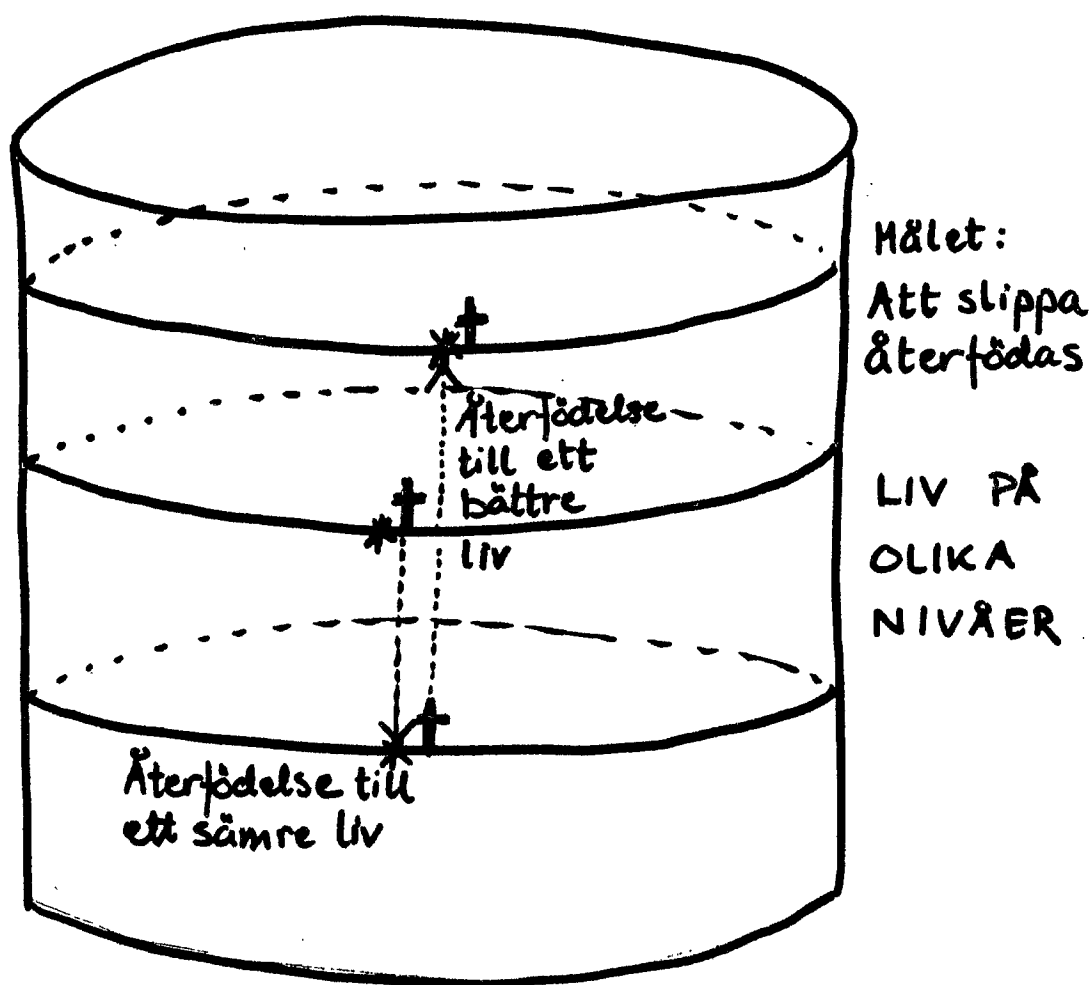
Theravada förekommer i sydligare länder än Mahayana och kallas därför också sydbuddhismen. I motsats här till kallas Mahayana nordbuddhismen. Från theravada utvecklades också en form av buddhism som utmärkes av en rikedom på magiska bruk och formler. Den kallas diamantvagnen, Vajrayana. Denna har i Tibet ingått en förening med Mahayana och tibetansk folkreligion till lamaismen. Mahayana har utvecklats vidare i Kina och gett upphov till flera olika riktningar. Det rena landets skola grundades på 300-talet av en taoistmunk. Grundtanken är frälsning genom förtröstan på Amithaba Buddha. Frälsningsmålet är "paradiset i Väster". Ännu starkare framhäves nåden i "det sanna rena landet", som endast finns i Japan. Chan-buddhismen (på japanska Zen) lär meditationens väg till satori, upplysning. Denna form av buddhism har fått inflytande även i Västerlandet.

Den stora "upptäckt" som ligger till grund för hela Buddhas lära har sammanfattats i fyra heliga sanningar. Innebörden i dessa är att allt liv är lidande och att man för att slippa lidandet måste bli kvitt livet. Men man kan inte bli kvitt livet genom döden eftersom döden bara innebär övergången till ett nytt liv. Det gäller att dö utan att återfödas. Men hur skall det gå till? Jo, det går faktiskt, säger Buddha, om man kan utplåna all livstörst, alla begär efter liv. För det är livstörsten som gör att vi återfödes. Det är begäret efter liv som binder oss vid kretsloppets förbannelse.

Man kan alltså sammanfatta Buddhas upptäckt i bilden av ett träd som lever av människans livstörst. Trädets stam är återfödelsen och från den stammen växer livets grenar ut. På grenarna hänger trädets frukter: lidandet. Hur skall man nu få slut på detta lidande? Det räcker inte att plocka av frukterna, för det växer ständigt ut nya. Det hjälper inte att kapa grenarna, för stammen ger ständigt upphov till nya. Det går inte att fälla hela trädet, för roten lever ändå och från den kommer ett nytt träd. Men trädet kan dö om det inte får näring. Det är därför vi måste utplåna livstörsten. Det onda måste angripas vid roten för att kunna utplånas. Lyckas vi släcka begäret efter liv, då slipper vi också återfödelse, liv och lidande.

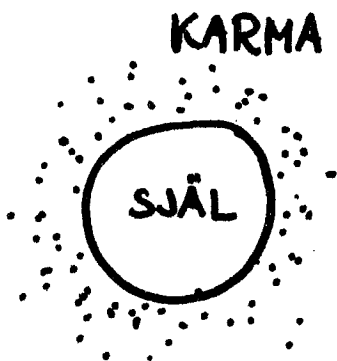
ÅTERFÖDELSEN

Buddhismens uppfattning om återfödelsen kan liksom hinduismens beskrivas med hjälp av en cylinder. Varje liv motsvarar ett varv runt cylindern. Om man har levt ett gott liv och samlat god karma blir man uppflyttad till ett högre liv i nästa existens. Dålig karma ger ett sämre liv och givetvis kan man också få leva ett nytt liv på samma nivå som det förra.

Buddhismen har inga kaster och man kan därför inte gradera människors liv i kasttillhörighet. Men det finns en viktig uppdelning: i munkar och "lekmän". En som inte är munk kan inte meritera sig direkt för frälsningen utan måste först avancera till ett liv som munk. Endast munken kan leva helt utan begär och därigenom bli kvitt återfödelsen. Då försvinner han helt från "cylindern". I hinduismen innebar detta att man förenades med världssjälen. I buddhismen innebär det snarast en förintelse. För att beskriva skillnaden har man sagt att frälsning i hinduismen innebär "föralltelse" och i buddhismen förintelse.

Hinduismen:

Buddhismen:

Själsbegreppet

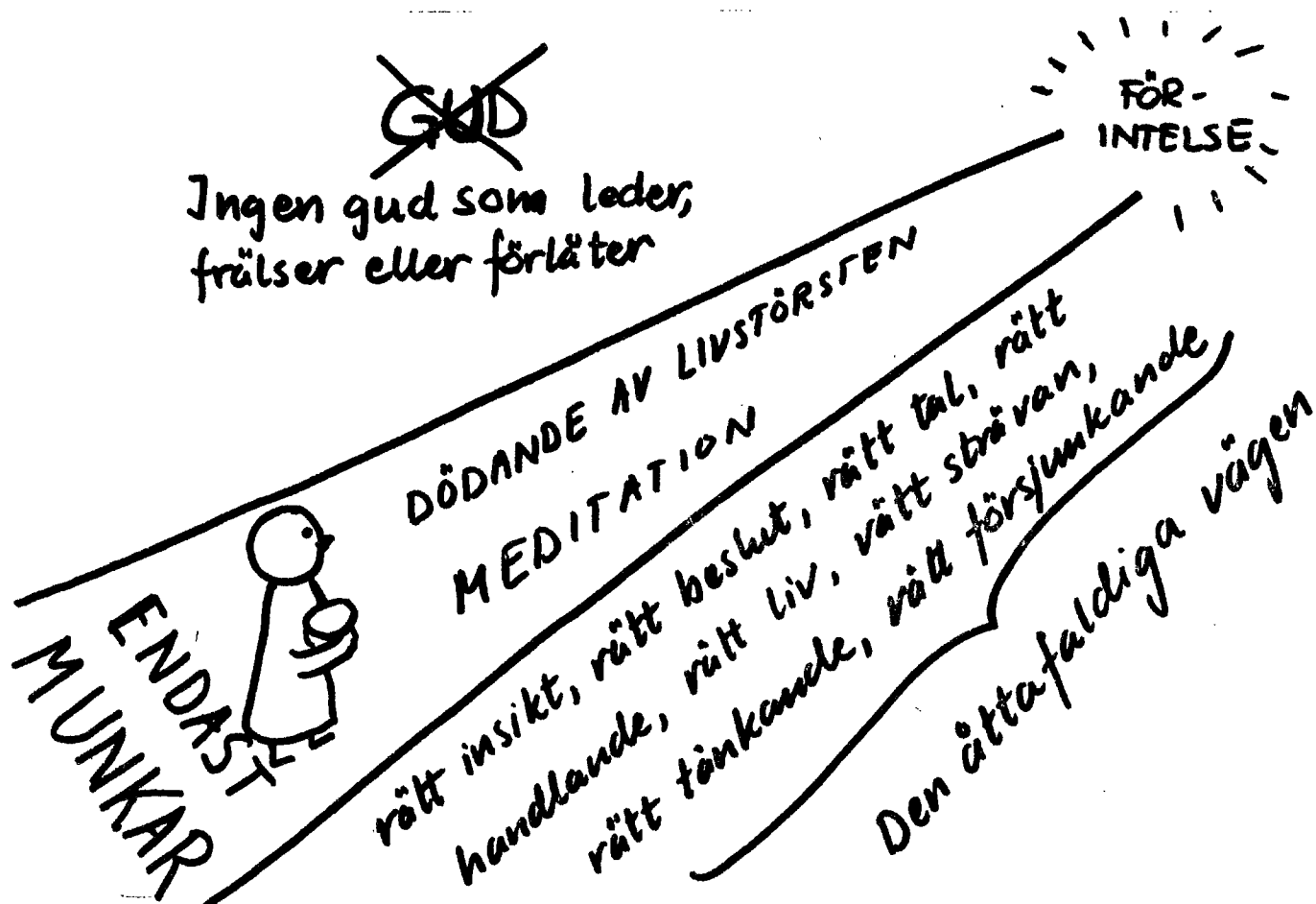
Buddhismen skiljer sig från de flesta andra religioner genom att den förnekar någon själ, något högre och bestående i människan. Här skiljer sig buddhismen också markant från hinduismen, som räknade med atman, jaget eller själen i människan. Det var denna själ som under livet samlade på sig karma, gärningar och dessa avgjorde hur man skulle få det i nästa liv. Enligt Buddha finns det ingen sådan kärna men trots det samlar människan karma, som sedan avgör om man skall återfödas till ett bättre eller sämre liv.

Buddha förnekar alltså atman och denna lära kallas därför an-atta-läran. An betyder inte eller ingen och atta kommer av atman.

Enligt Buddha är det ett villkor för människans frälsning att hon inte har någon själ. Att befrias från kretsloppet innebär att förintas och man kan ju inte förintas om man har en oförstörbar kärna.

Själavandringen

Men hur kan man hävda att själar vandrar från ett liv till ett annat om man inte har någon själv? Någon själavandring är det egentligen inte fråga om i buddhismen. Det liv som är slut ger upphov till ett nytt liv på samma sätt som ett utbrunnet ljus tänds ett annat. Målet är att lågan skall slockna för evigt. Då är man befriad från kretsloppet. Det kan ske om man inte har någon livstörst, inga begär som binder en vid livet.

Endast munkar

Theravada-buddhismen erbjuder frälsning för alla, men alla kan inte nå frälsningen direkt efter detta livet. Det är endast munkarna som kan leva så att deras livstörst helt förintas. Övriga får ta det i etapper och först satsa på en återfödelse till munklivet. Människorna blir alltså uppdelade i två stora grupper: de som kan nå frälsningen efter detta livet och de som inte kan det.

Självfrälsning

Buddhistmunken svarar själv för sin frälsning. Det finns ingen gud som hjälper honom eller genom förlåtelse befriar honom från begångna felsteg. Endast en stark koncentration på ett rätt liv kan bana väg för frälsningen. Det gäller att genom meditation bli medveten om innebörden i "de fyra sanningarna", att allt liv är lidande och att man inte kan befrias från lidandet utan att kuva sin livstörst. När man har det klart för sig har man uppnått det första stadiet på den sk "åttafaldiga vägen", nämligen rätt insikt. Insikt är förutsättningen för att man skall kunna leva och handla rätt.

Förintelse

Målet är att slippa återfödelsen och man brukar kalla detta förintelse. Men hur denna upplevs av den frälste vet vi inte. Det ligger utanför vårt förstånds möjligheter att begripa detta.

Trosbekännelsen:

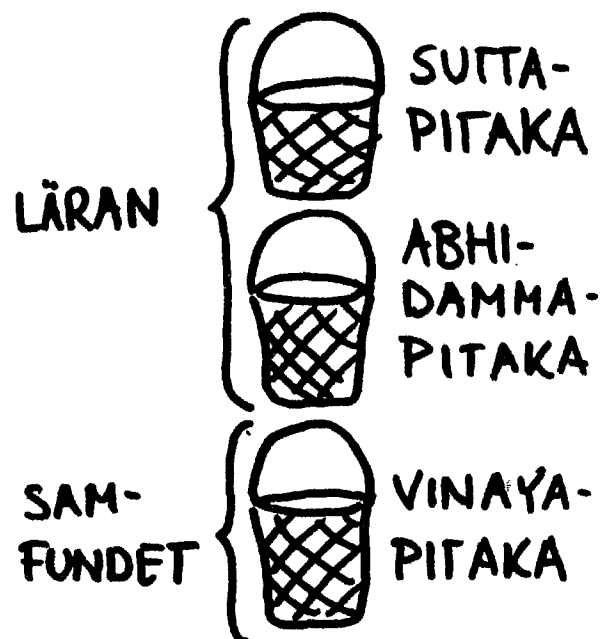

Buddhismens heliga texter kallas "de tre korgarna". Det är tre textsamlingar som uppfattas som korgar med ett innehåll av frälsande kunskaper. De heliga texterna är skrivna på pali, buddhismens heliga språk, men korgarnas namn har inslag av sanskrit, hinduismens ursprungliga språk.

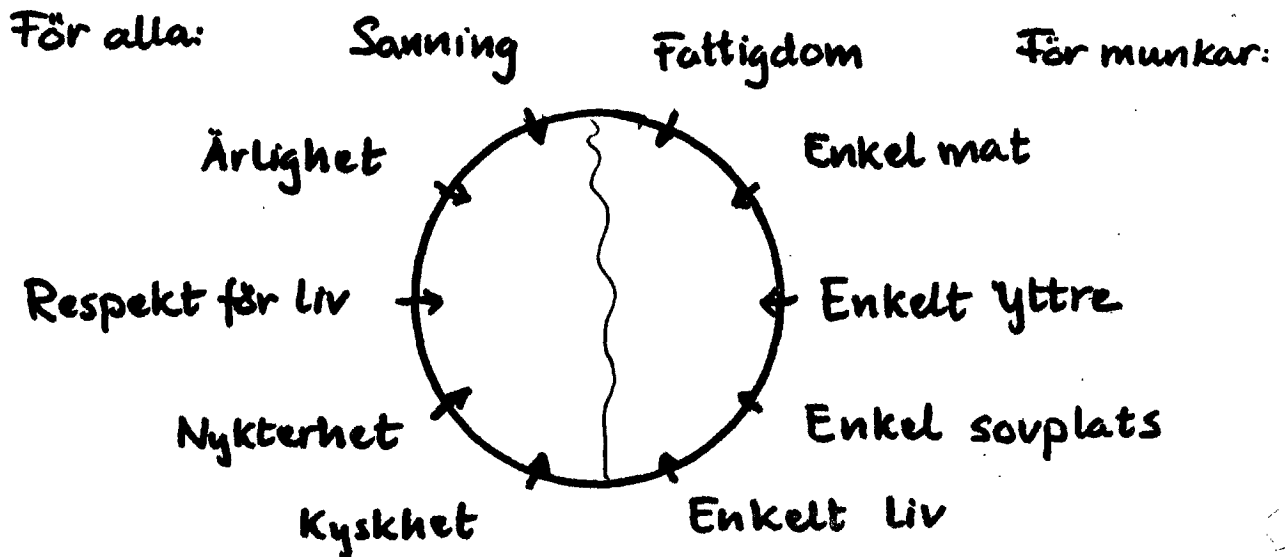
De tre korgarna kallas tri-pitaka (tre korgar). En innehåller regler för munklivet. Den heter Vinaya-pitaka, rättesnörets korg. Sutta-pitaka innehåller lärosatser (av sutra ung = lärotext) liksom Abhidamma-pitaka. Darma eller damma betyder lära, abhi betyder "mer" och hela ordet ung. en korg med mer lära.

Buddhismens tro sammanfattas i det som brukar kallas de tre ädelstenarna eller tillflyktsformeln: Jag tar min tillflykt till Buddha, jag tar min tillflykt till läran, jag tar min tillflykt till samfundet eller munkförsamlingen. En munks liv vilar på dessa tre "pelare": han lever i samfundet efter den lära som Buddha förde till världen. Men även lekmän följer tillflyktsformeln: De tar sin tillflykt till Buddha, läran och samfundet i den meningen att tro på en frälsning från återfödelsen genom Buddhas lära och ett liv i samfundet. De tre ädelstenarna är alltså en trosbekännelse för alla buddhister.

DE TRE KORGARNA

BUDDHISMENS TIO BUD

Buddhismen är ingen "lagreligion". Dess grundtanke är helt enkelt att man skall komma till insikt, inse sanningen i de fyra heliga sanningarna om lidandet och lidandets uppkomst.

Det kan därför förvåna att buddhismen trots det har vissa bestämda bud som dess bekännare skall leva efter. Man kan uppfatta dessa på två sätt: dels kan de vara en hjälp att komma fram till insikt, dels kan de vara ett stöd för den som vill leva rätt efter det han eller hon fått insikt. I båda fallen vill buden hjälpa människan att komma ifrån de begär, som binder henne vid livet.

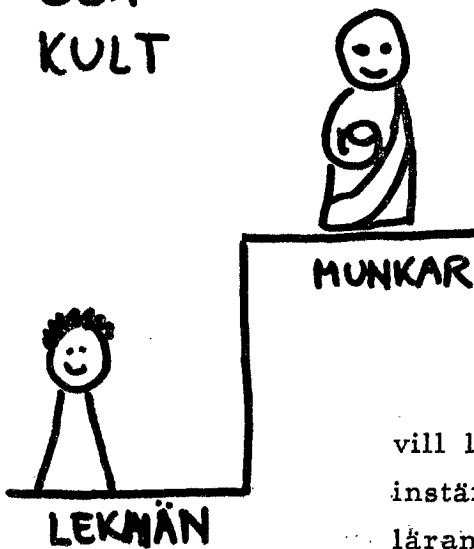
Fem bud för alla

De bud som gäller alla buddhister är av en ganska "allmänmänsklig" typ. Det är bud som accepteras av de flesta människor, inom och utanför religionernas moralsystem. Det gäller att reglera den mänskliga samlevnaden så att man inte skadar varandra. Man skall tala sanning (inte ljuga), vara ärlig (inte stjäla), respektera livet (inte döda), leva nyktert (inte dricka alkohol) och leva "kyskt" dvs med ett sexualliv som inte skadar eller förnedrar någon annan.

Ytterligare fem bud för munkar

Enligt theravada är det endast munkar som helt kan utsläcka livstörsten och därigenom undkomma återfödelse. Dessa behöver mer stöd och hjälp i form av bestämda bud och därför tillkommer ytterligare föreskrifter för munkarna. De skall kunna undvara allt lustbetonat i livet såsom egendom (de får inte äga något), vackra kläder och skönhetsmedel, bekvämlighet (de skall ha en hård bädd), för mycket och för god mat (de får bara äta enkel kost och bara på förmiddagen) och slutligen måste de avstå från dans, teater och andra nöjen. De skall på detta sätt inte behöva riskera att bli bundna av denna världens njutningar.

SAMFUND

OCH
KULTMunkförsamlingen

Buddha organiserade inte sina anhängare i ett samfund av samma typ som den kristna kyrkan. Det var endast munkarna som skulle organiseras i en sluten församling med bestämda krav på medlemmar-
na och speciella ceremonier vid inträdet.

Buddhister som inte är munkar (eller nun-
nor) markerar alltså inte genom någon handling (som
t ex dopet i kristendomen) att de övergår till eller
vill leva som buddhister. Det enda kännetecknet är att de
instämmer i trosbekännelsen. Jag tar min tillflykt till Buddha,
läran och samfundet. När man skall bli munk får man ut-

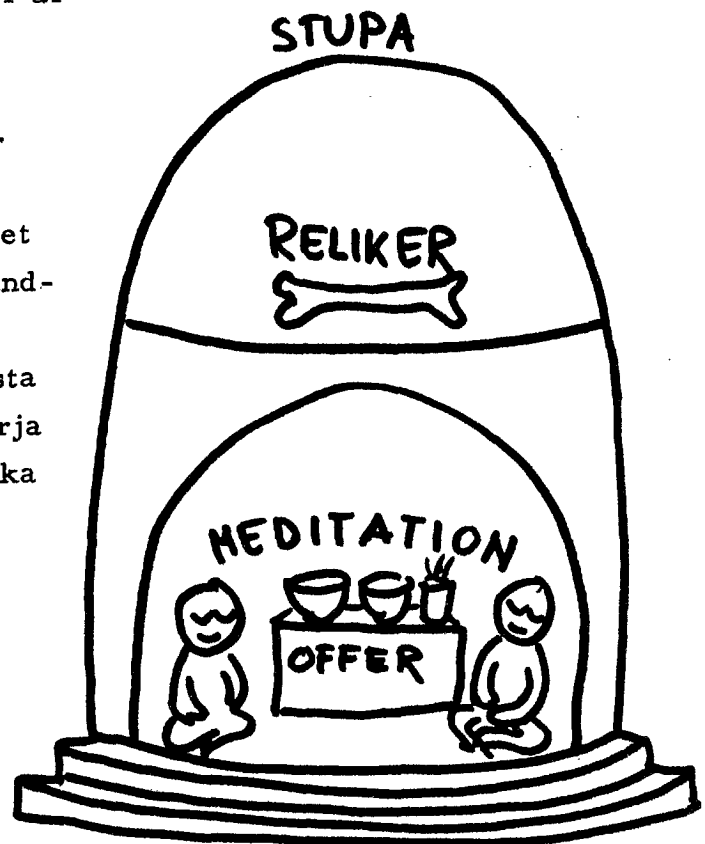
tala denna bekännelse tre gånger inför en munk. Sedan man låtit raka av sig
hår och skägg anlägger man den saffransgula manteln. Efter en prøvotid invigs
man sedan till munk. Under invigningsceremonin blir man informerad om vad
som är tillåtet och förbjudet. Förbjudet är framför allt att stjäla, döda, skryta
och ha könsumgänge - enligt ritualet. För övrigt är munken ju bunden av de
bud som gäller munkar. I theravadaländer är
det många unga pojkar som vistas en tid
i kloster och sedan lever som lekmän.

Klostertiden fungerar som konfirmations-
läsningen i kristendomen. Buddha hade
enligt berättelserna tänkt sig att munklivet
skulle vara förbehållet män men redan und-
er hans livstid instiftades en nunneorden
sedan hans moster blivit invigd som första
nunna. Lekmän har till uppgift att försörja
munkarna. Det är en förmån att få skänka
dem mat.

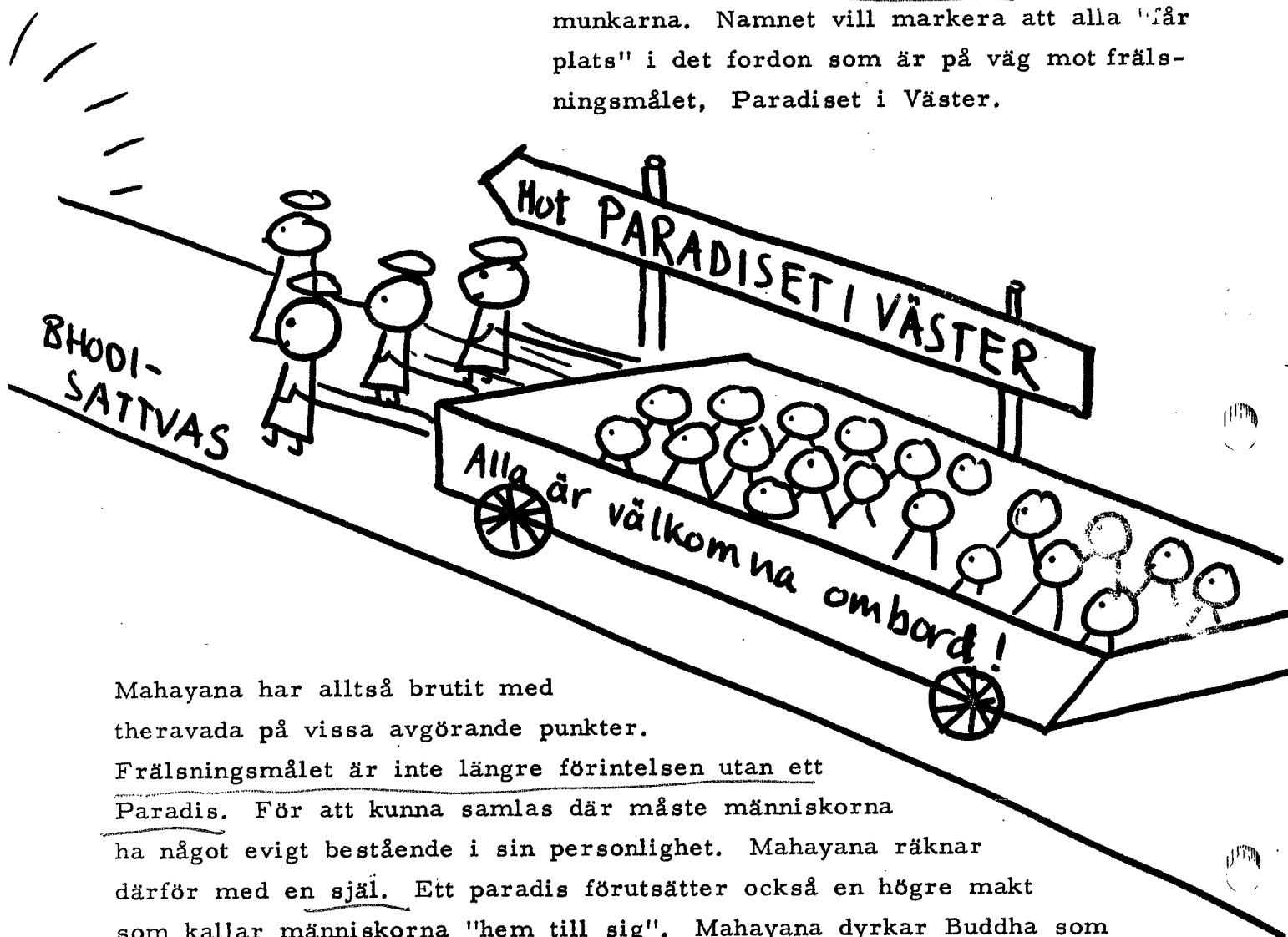
Kult

I buddhistiska tempel finns altare och en
rik utsmyckning, bl a av Buddhabilder.
De äldsta kultbyggnaderna är s k stupas,
som innehåller relikier från någon helig
man. Också där samlas man till offer och
meditation.

Vanliga offer är frukt, ris och rökelse. De vanliga buddhabilderna har likheter
med grekiska konstverk. De utformades först i Gandhara i Afghanistan under
grekiskt inflytande.

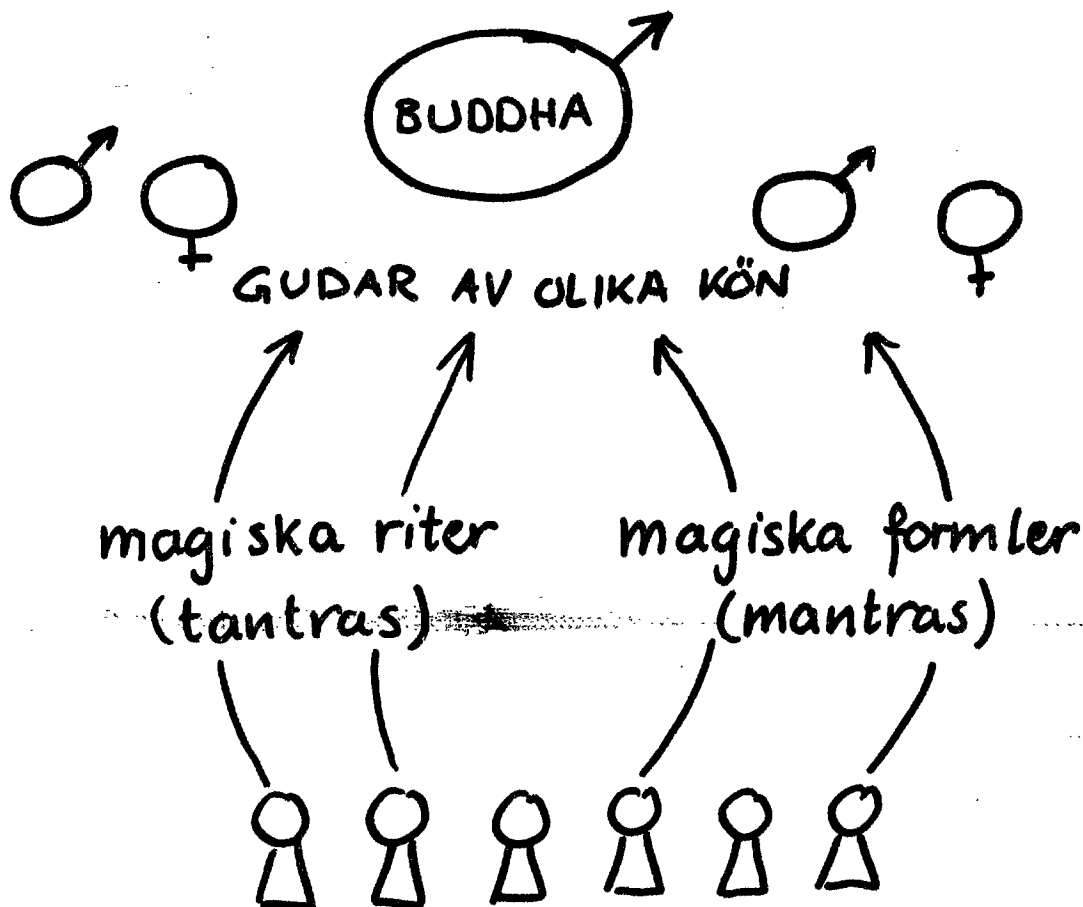
Den form av buddhism, som blev dominerande i Kina, Japan och Korea (samt Vietman) kallar sig själv Mahayana, vilket betyder det stora fartyget (eller fordonet). Den erbjuder frälsning direkt efter detta livet för alla, inte bara för munkarna. Namnet vill markera att alla "får plats" i det fordon som är på väg mot frälsningsmålet, Paradiset i Väster.

Mahayana har alltså brutit med theravada på vissa avgörande punkter.

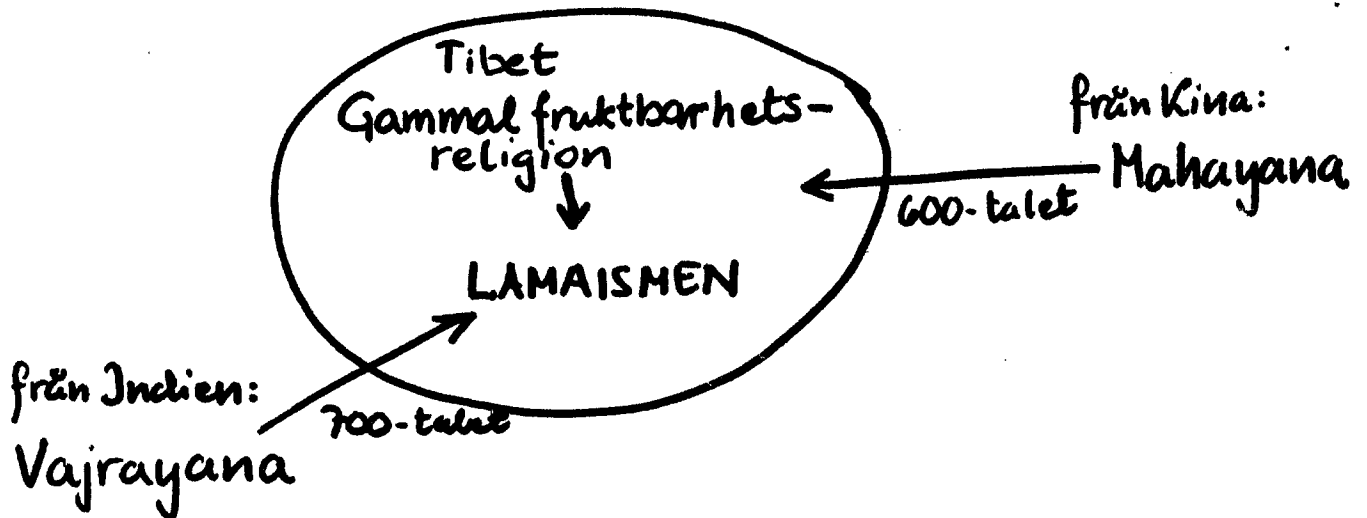
Frälsningsmålet är inte längre förintelsen utan ett Paradis. För att kunna samlas där måste människorna ha något evigt bestående i sin personlighet. Mahayana räknar därför med en själ. Ett paradis förutsätter också en högre makt som kallar människorna "hem till sig". Mahayana dyrkar Buddha som gud men har också en rad lägre frälsargestalter, som kallas bhodisattvas. Det är frälsargestalter, som kan hjälpa andra till frälsning genom sitt eget lidande.

Mahayana lär alltså att människorna kan frälsas genom andras insatser - till skillnad från theravada som starkt framhävde självfrälsningen som det enda tänkbara. Buddha och bodhisattvas kan lida i andras ställe. En bodhisattva är en person som har nått sådan fulländning att han eller hon skulle kunna lämna denna värld, men trots det stannar kvar för att hjälpa andra till frälsning. Denna tanke finns inte i theravada och mahayana kritiserar därför theravadas fromhetsideal för dess egoism. I theravada gäller det bara att frälsa sig själv - och strunta i hur det går för andra - menar man från mahayanas sida.

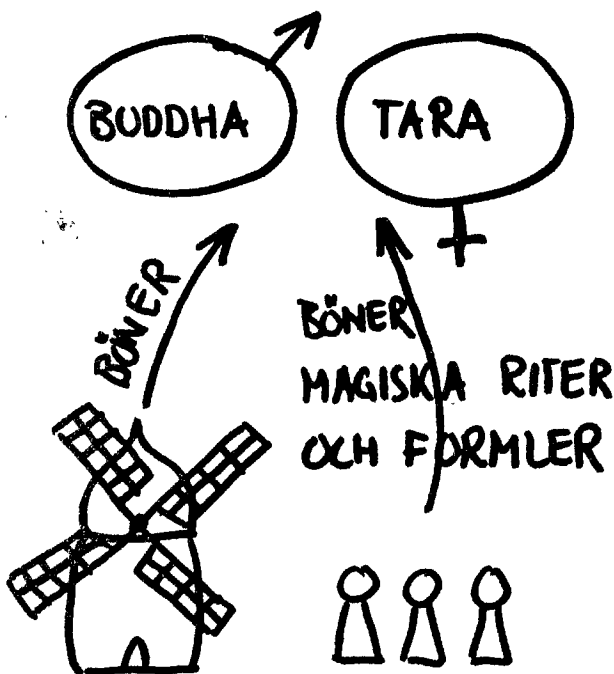

Vajrayana eller diamantfordonet är en tämligen obetydlig riktning i sin ursprungliga form men den har fått betydelse genom sitt inflytande över lamaismen i Tibet. Vajrayana räknar med gudaväsen och bodhisattvas av olika kön och får på så sätt en hel uppsättning gudar. Det sexuella samspillet mellan dessa och mellan riktingens beännare har en religiös funktion. Här ser vi påverkan av äldre indiskt - och tibetanskt - fruktbartstänkande.

Människorna - och framför allt munkar och nunnor - kan påverka gudarna och utverka deras nåd genom magiska riter och formler. Dessa s k tantras och mantras intar en dominerande plats i fromhetslivet. Också detta har avsatt spår i lamaismen. Vajrayana har nu inga anhängare i Indien utan endast i Tibet, Kina och Bortre Indien.

Lamaism kallas den sammansmältning av Mahayana, Vajrayana och tibetans folkreligion, som dominerar Tibet sedan 700-talet (e Kr). Mahayana hade införts av en tibetansk drottning under 600-talet och Vajrayana kom till Tibet med en indisk munk på 700-talet. Från Vajrayana och den tibetanska folkreligionen kommer rikedomerna på magiska bruk och fruktbarkhetstänkandet. Buddha dyrkas som en gud tillsammans med sin himmelska gemål Tara. I kulten märker man spår av fruktbarkhetsriter. Det magiska inslaget - tantrismen - framträder i de mängder av magiska riter och formler som användes för att tvinga eller beveka gudarna. För detta ändamål användes också danser i dansmasker som skall skrämman bort onda andar. I kulten användes skrudar, radband och rökelse. Man har antagit att detta beror på inflytande från ortodoxa kristna i södra Asien.

Lamaismen har fått sitt namn av det tibetanska ordet lama = lärare. Den högste ledaren kallas Dalai lama, vilket betyder ungefär "ocean av vetande". Han har tidigare haft sitt residens i Lhasa, men den nuvarande Dalai lama flydde vid den kinesiska invasionen till Indien. När en Dalai lama dör anses hans själ ha gått över i ett nyfött gossebarn och man har därför sökt efter en pojke som fötts samma år som Dalai lama dött. När man funnit "rätt" pojke med hjälp av vissa tecken, har denne förts till Lhasa och uppfostrats till ny ledare. Abboten i det främsta klostret har alltid varit religiös ledare och Dalai lama har därför på flera sätt endast haft en symbolisk funktion. Den senaste abboten har accepterat Kinas överhöghet över Tibet och lamaismen har därigenom kunnat leva vidare utan alltför stor inblandning från myndigheterna.

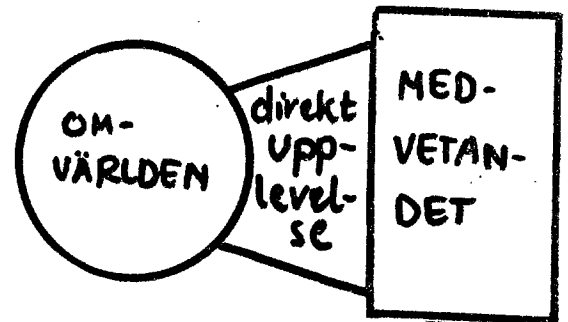
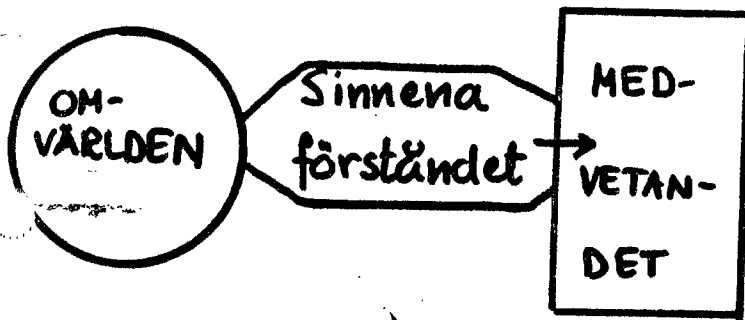
ZEN-BUDDHISM

"Vanliga" människor:
Omvärlden uppleves
genom sinnena och
tänkandet

skall över-
gå till:

Zens ideal:

Satori

Zen-buddhismen har blivit mest känd under detta, japanska, namn men läran är utformad i Kina och kallades då Chan, som betyder meditationsskolan. Dess upphovsman är en indisk mystiker, Bodhidharma, som kom till Kina på 500-talet. Under 600-talet fick skolan stor framgång i Kina och vid slutet av 1100-talet infördes den till Japan.

Zen-buddhismen innehåller många tankar och övningar som inte direkt tycks höra till det religiösa livet. Den räknar inte med gudar och inte med heliga texter. I centrum för hela "fromheten" står en speciell upplevelse av omvärlden som på japanska kallas satori och på kinesiska wu. Förebilden till denna anser man sig ha i en händelse då Buddha i stället för att tala lyfte en blomma mot åhörarna och log. Han ville visa att den avgörande upplevelsen inte kan beskrivas i ord. Alla människor skall försöka uppnå en liknande direktupplevelse av omvärlden. I stället för att komma i kontakt med omvärlden genom sinnena och tänkandet skall man uppleva den utan denna förmedling.

Sinnesförnimmelserna, tänkandet och vetandet ersättes av en direktupplevelse som inte kan beskrivas och egentligen inte heller kan förstås av den som inte har upplevt den.

Den kinesiska chan har varit starkt folkligt förankrad medan zen i Japan främst varit krigaradelns religion. Den har där bidragit till utformningen av det japanska bushido-idealet med självbehärskning, plikttrohet och dödsförakt som utmärkande dygder. Lärjungarna i zen-klostren övas bl a genom att grubbla på olösliga gåtor, så kallade koan, att överge sin tilltro till förståndet som väg till "vishet".

Några av Mahayanas utmärkande drag har utvecklats ytterligare i "Det rena landets skola".

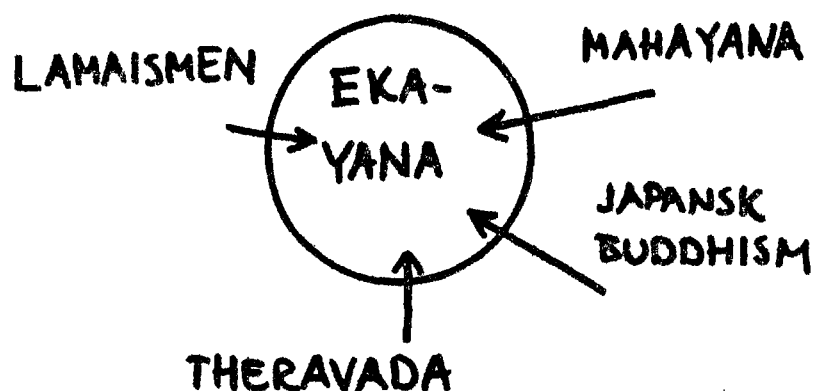
Den skapades av en taoistmunk i Kina på 300-talet (e Kr).

Frälsning innebär att komma till "Paradiset i Väster", där Buddha, vanligen kallad Amithaba, härskar. Han är också frälsaren och räddar alla som förtröstar på honom. De kan vara vissa om att få komma till Paradiset. Det rena landets skola lägger ingen vikt vid meditation eller begärens utsläckande. Det avgörande är förtröstan på Amithaba.

I Japan kallas riktningen Jodo-shu. Den infördes där på 1100-talet. Den frälsande guden - som här kallas Amida Butsu - räddar alla som tar sin tillflykt till honom utan hänsyn till brister och syndiga handlingar.

Det sanna rena landet (Jodo-shinshu) som mer än hälften av Japans buddhister bekänner sig till, går ännu en bit på den inslagna vägen. Goda gärningar anses här inte bara onödiga utan rentav skadliga, eftersom de vittnar om brist på tilltro till Amithabas frälsande förmåga. "Om Amida redan räddar de goda, hur mycket mer då de onda" heter det i en text från Jodo-shinshu. Tro, anropan och åkallan är också onödiga eftersom allt är en gåva av nåd från Amida Butsu.

ENHET och EXPANSION

Världskonferenser

För det buddhistiska enhetsarbetet har man sedan 1952 varannat år hållit buddhistiska världskonferenser.

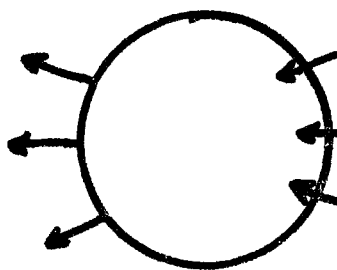
1954-56 hölls ett koncilium i Rangoon med 4 000 delegater från hela den buddhistiska världen. Man diskuterade där - liksom på övriga konferenser - hur buddhismen kan verka för fred och frihet i världen. Man har också arbetat med trosfrågor och utgivning av heliga texter.

Mission

USA
Europa
Indien

Samling

Olika länder,
Olika riktningar,
munkar
och lekmän

Ekayana

Buddhismen utökade sitt område fram till 700-talet e Kr men har sedan dess "stått stilla" fram till vår egen tid. Sedan omkring år 1950 håller den på att förändra denna slutna och statiska situation. Buddhister från hela världen samlas för att skapa och visa enhet inåt och utåt. För detta arbete har man präglats slagordet ekayana, den enda vagnen eller det enda fordonet, som skall ersätta de olika fordonen, främst theravada och mahayana.

Mission

Under hela 1900-talet har buddhismen arbetat för att sprida sin lära i Indien, USA och Europa. De heliga texterna finns utgivna på hindi och engelska. I USA finns ett hundratal buddhisttempel. I London och Paris finns missionscentra.

Världsmissionen har sitt centrum i Rangoon som har

fått ungefär samma ställning i buddhismen som Rom har i katolska kyrkan. Där finns flera hundra tempel, varav ett hör till världens största tempelbyggnader.

Många tecken tyder på att buddhismen i dag är en starkt levande religion väl medveten om sin särställning bland världens religioner och sina möjligheter att sprida "upplysning" till den övriga världen.

